

Likhaan 7
The Journal
of Contemporary
Philippine Literature

The University of the Philippines Press
Diliman, Quezon City

LIKHAAN
U.P. INSTITUTE OF CREATIVE WRITING

LIKHAAN 7

The Journal of Contemporary Philippine Literature

©2013 by UP Institute of Creative Writing

All rights reserved.

No copies can be made in part or in whole without prior written permission from the author and the publisher.

ISSN: 1908-8795

ISSUE EDITOR

National Artist Bienvenido Lumbera

ASSOCIATE EDITORS

Charlson Ong

Jun Cruz Reyes

MANAGING EDITOR

Jose Claudio B. Guerrero

PUBLICATION ASSISTANT

Francis Quina

BOOK DESIGNER

Zenaida N. Ebalan

ADVISERS

National Artist Bienvenido Lumbera

National Artist Virgilio S. Almario

Amelia Lapeña-Bonifacio

Gémino H. Abad

Cristina Pantoja-Hidalgo

FELLOWS

Jose Y. Dalisay Jr.

Rolando B. Tolentino

Charlson Ong

Jun Cruz Reyes

Romulo P. Baquiran Jr.

J. Neil C. Garcia

Victor Emmanuel Carmelo D. Nadera Jr.

ASSOCIATES

Rosario Cruz Lucero

Heidi Abad

Luna Sicat Cleto

Eugene Evasco

ICW STAFF

Ronnie Amuyot

Arlene Ambong Andresio

Gloria Evangelista

Pablo C. Reyes

Contents

v	Introduksiyon <i>Bienvenido Lumbera</i>
	FICTION AND NONFICTION/PIKSIYON AT NONFICTION
3	Ang Paglalakbay ng Isang Kwento: Si Guacu, ang Hunk na Lumpo <i>Jov Almero</i>
18	De-Kahong Pag-Ibig, De-Kahoy na Himagsik <i>Mark Angeles</i>
26	Ilang Bersiyon ng Isang Paglimot <i>Julz E. Riddle</i>
32	Real Dhaka <i>Victorette Joy Z. Campilan</i>
46	Paying Respects <i>Kat Del Rosario</i>
58	Kilometer Zero <i>Glenn Diaz</i>
76	Gilt-Edged Shadow <i>Catherine Rose Torres</i>
	POETRY/TULA
85	Crawl Space and Other Poems <i>Glenn Diaz</i>
91	death and his strangely moist and sand-papery tongue by n.o. sonnenschein <i>Nimruz A. De Castro</i>
97	Excerpts from <i>Stubborn Heart</i> <i>Isabela Cuerva</i>
106	Shock Session and Other Poems <i>Joy Anne Icayan</i>

111	The Color of Death and Other Poems <i>Rae Rival</i>
115	The Door and Other Poems <i>Ramon Damasing</i>
123	Misteryo, Pintig, Tula <i>Francisco Arias Monteseña</i>
131	Pagkatapos at iba pang tula <i>Elizabeth Mapula</i>
138	Bárong-bárong at iba pang tula <i>Genaro R. Gojo Cruz</i>
149	Beer <i>Erick Dasig Aguilar</i>
160	Parabula ng Pakikibaka at iba pang tula <i>E. San Juan Jr.</i>
165	Lambat ng Panaginip <i>Emmanuel V. Dumlao</i>
	CRITICISM/KRITISISMO
177	Translational Poetics: Notes on Contemporary Philippine Poetry in English <i>J. Neil C. Garcia</i>
195	From Allies to “It’s Complicated”: Toward an Ambivalent and Discursive Confrontation of America in Three Filipino Short Stories <i>Glenn Diaz</i>
207	A Season of Grace: Kaingin bilang Espasyo ng Ugnayang Pantao at Pambansa <i>Romulo P. Baquiran Jr.</i>
	SELECTED BIBLIOGRAPHY OF LITERARY WORKS, 2013
219	English
225	Filipino
	CALENDAR OF LITERARY EVENTS
231	Notable Literary Events from October 2011 to November 2012
259	CONTRIBUTORS/MGA KONTRIBYUTOR
263	EDITORS/MGA EDITOR

Introduksiyon

BIENVENIDO LUMBERA

Dalawang sanaysay sa gamit sa Ingles ng manunulat ng Filipino, di man sinadya ng patnugutan, ang wari’y pinagtiyap na maging tampok sa isyung ito ng LIKHAAN. Si J. Neil C. Garcia, makata at kritiko, ay nagulat tungkol sa kalagayan ng kontemporaneong panulaan. Sa kabilang dako, sinuri ni Romulo P. Baquiran Jr., sa wikang Filipino, ang nobelang Ingles na *A SEASON OF GRACE* ni NVM Gonzalez.

Ginunita ni Garcia ang naging palitang-kuro sa pagitan ni Gonzalez at ng panauhing awtor mula sa Inglatera. Tila wala raw gaanong ironiya ang mga akdang pinag-usapan sa kumperensiya, sabi ng panauhin. Sinalubong ni Gonzalez ang sinabi ng dayuhang panauhin. Hindi raw ba ironiya na mismo na ang mga manunulat na kagaya ni Gonzalez, ay sa wikang hindi kanila ang ginagamit sa paglikha? Tumungo ang sanaysay ni Garcia sa pagtalakay sa paglalarawan ng panulaang Ingles, na hati sa pagtatalo hinggil sa Ingles sa paglalarawan ng realidad sa lipunang Filipino. May magkaibang lapit ang tulang tahasan at tuwirang naglalarawan sa realidad at ang tulang kumalas sa tahasan at tuwirang paglalarawan. Tinawag ni Garcia ang pagkakaiba na pagkakaiba ng dalawang lapit na “representational” at “postrepresentational.” Ang Ingles ng mga manunulat na Filipino ay “translational,” ibig sabihin, ang midyum ay isang pagsasalin ayon sa personal na pamamaraan ng awtor ng diwang katutubo na nakapalaman sa akda. Bilang isang kritiko, malinaw kay Garcia na ang panitikan ng mga Filipino na sa Ingles isinulat ay isang katiwaliang kultural na iniluwal ng kolonyalismong Amerikano. Ang debateng Filipino o Ingles para pag-akda ng manunulat sa Filipinas ay isinasantabi na ng ganitong kabatiran (insight).

Iba naman ang tinutungo ng sanaysay ni Baquiran. Sinuri niya ang pagpaksa ni Gonzalez sa pagkakaingin sa Mindoro sa nobelang *A SEASON OF GRACE*. Layon niya na ihanap ng puwang ang nobela sa hanay ng pambansang panitikan. Hinangaan niya ang madetalyeng paglalarawan sa wikang Ingles ng pamumuhay sa kagubatan ng Mindoro ng mag-asawang

Doro at Sabel. Ang pagsasalaysay sa buhay nina Doro at Sabel ay ginamitan ni Gonzalez ng wikang tunay na hiwalay sa karanasang rural sa Filipinas, at ito ay matatawag na *tour de force*, isang tagumpay ng paglikha na iilang awtor lamang ang may kakayahang gawin. Naipalaman ni Gonzalez sa kaniyang pagsasalaysay ang mga kaliit-liitang piraso ng antropolohikal na impormasyon, palatandaan ng masinop at matapat na paglikha ayon sa gabay ng pampanitikang *realism* na natutuhan niya sa mga awtor sa Kanluran. Ang paghanga ni Baquiran sa sining ni Gonzalez ay nakatuon sa sinop ng paggunita ng nobelista sa mga detalyeng tumimo sa kaniyang utak sa panahon ng kabataan nito sa kanayunan ng Mindoro. Ang anekdotang tinukoy ni Garcia tungkol sa tugon ni Gonzalez sa obserbasyon noon ng panauhing manunulat tungkol sa ironiya ay naalaala rin ni Baquiran. Narito sa katauhan ng nobelista ng A SEASON OF GRACE ang halos di kapani-paniwalang pagkakasalin sa wikang Ingles ng kultura ng pagkakaingin sa Mindoro.

Dito sa pagtatagpo ng dalawang pananaw hinggil sa wikang Ingles bilang midyum ng manunulat na Filipino, nalalarawan kung paano naisasakatutubo ng mga kasamahang manunulat ni Gonzalez ang wikang isinupalpal ng kolonyalismong Amerikano sa kabataang napasok sa eskuwelahang pampubliko. Sa kaniyang nobela, napagtagumpayan ng nobelista ang anumang sagka na kinakaharap ng gumagamit ng Ingles bilang midyum sa paglikha, at nagawang palitawin ang kulturang kinagisnan sa pamamagitan ng midyum na hiniram sa dayuhan.

Lumilitaw na sa pamamagitan ng pagsasalin sa wikang Ingles sa ngayon, ang mga akdang galing sa mga rehiyon ay makaaabot sa mas malawak na publiko. Hindi pa kalaunan, tatlong akdang rehiyonal ang naisalin at nalathala. JUANITA CRUZ ni Magdalena Jalandoni at MARGOSATUBIG ni Ramon Muzones, kapuwa nobelang Hiligaynon. Ang ikatlo ay nobelang Tagalog, GINTO SA MAKILING ni Macario Pineda. Nasa wikang Ingles ang tatlo, isang bagay na ipaghihimutok ng mga akademikong naniniwala na ang mga akdang rehiyonal ay sa Filipino dapat isalin upang mapakinabangan ng nakararaming tao. Subalit ang kanais-nais ay hindi laging possible. Sa kasalukuyang sitwasyon ng pagsasalin sa Filipinas, tila mas maraming akademikong may kakayahan at kasanayan sa pagsasalin ang sa Ingles nagsusulat. Samakatwid, mga salin sa Ingles pa rin tayo makaasang palaganapin ang mga akdang rehiyonal. Ang CCP at NCCA ay may tungkulin na manguna sa pagpaparami ng salin ng mga akdang rehiyonal. Ang mga institusyong ito ay may kakayahang magpondo sa mga pagsasalin bilang ahensiya ng pamahalaan na nangangasiwa ay pagpili ng mga awtor na

pararangalan bilang Pambansang Alagad ng Sining ng Panitikan. May aral na dapat matutuhan sa paulit-ulit na pagkabigong maparangalan si Magdalena Jalandoni. Itinuturing sa kasaysayan ng panitikan ng bansa na pangunahing Ilonggong awtor si Jalandoni, subalit hindi siya maparangalang National Artist dahil lamang isa pa lamang sa kaniyang maraming nobela ang nakikilala sa labas ng kaniyang rehiyon. Kung sa wikang Ingles siya makikilala ng mga guro, kritiko, at mambabasa sa labas ng Kabisayaan, mangyari sana ang gayon bago ganap na matabunan siya ng mga akdang sa Ingles o Filipino nakasulat.

May ilan pang dinadakilang awtor sa mga rehiyon ang naghihintay na kilalanin sila bilang manunulat na may karapatan sa bansag na **pambansa**.